

*Мельничук Ірина Олександрівна,
старший викладач,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Місцеві бюджети є головним фактором соціально-економічного розвитку держави. Динаміка формування доходів місцевих бюджетів України протягом останніх шести років свідчить про низький рівень фінансової автономії місцевих органів влади. Місцеві органи влади повинні володіти достатнім обсягом фінансових ресурсів для ефективного виконання покладених на них функцій. Фінансовий потенціал кожного регіону країни формується завдяки оптимальному управлінню обсягами власних та закріплених джерел доходів. Тому дослідження проблем формування доходів місцевих бюджетів України є особливо актуальним в сучасних умовах.

Місцеві бюджети – найчисельніша ланка бюджетної системи України, яка, відповідно, є її фундаментом. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у перерозподілі внутрішнього валового продукту, фінансуванні публічних послуг, передусім соціальної спрямованості, здійснюють безпосередній вплив на задоволення різних потреб населення. У Законі України «Про місцеве самоврядування» місцеві бюджети визначаються наступним чином. Склад місцевих бюджетів України, як і в інших країнах, відображає особливості адміністративно-територіального поділу та специфіку функціонування місцевого самоврядування [1].

Т.Г. Бондарук вважає, що місцеві бюджети – це основний канал доведення до населення кінцевих результатів суспільного виробництва, які спрямовуються на суспільне споживання. Саме через місцеві бюджети суспільні фонди споживання розподіляються в територіальному та соціальному розрізах. Разом з іншими ланками бюджетної системи місцеві бюджети постають одним з головних інструментів реалізації на практиці програми економічного й соціального розвитку як регіонів, так і країни загалом [2, с. 53].

Формування місцевих бюджетів регулюється Бюджетним та Податковим кодексами України, Законом «Про місцеве самоврядування в Україні», Законами України «Про Державний бюджет» на відповідний рік. Місцевий бюджет включає доходи й витрати на виконання повноважень місцевих

державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Ці доходи й витрати складають єдиний баланс відповідного бюджету. Доходи місцевих бюджетів – це економічні відносини, які виникають у процесі формування фінансових ресурсів на регіональному рівні та призначені для реалізації функцій і завдань органів місцевого самоврядування. Як і державний бюджет, місцеві бюджети в Україні формуються з двох частин, а саме загального й спеціального фондів. Загальний фонд наповнюється коштами, призначеними для виконання органами місцевого самоврядування загальних функцій (надання медичних, освітніх послуг, послуг соціального захисту тощо). Кошти спеціального фонду також спрямовуються у ці сфери, однак з однією суттєвою відмінністю: у них є конкретні, чітко визначені джерела доходів і напрями витрат [3].

Місцеві бюджети є складовою частиною бюджетної системи України. Місцевими бюджетами є бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні, міські, селищні, сільські бюджети та бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад. Нині налічується 11 761 місцевий бюджет (без місцевих бюджетів Автономної Республіки Крим та м. Севастополя) [4].

Основним джерелом формування доходів місцевих бюджетів України є податкові надходження (загальнодержавні податки, які закріплені за місцевими бюджетами, місцеві податки та збори) та офіційні трансферти. Однак спостерігається стійка тенденція дефіциту фінансових ресурсів органів місцевої влади та нестабільність надходжень. Така ситуація провокує проблеми соціально-економічного значення, оскільки не забезпечується повноцінне фінансування соціально-економічного розвитку відповідних територій.

Негативними чинниками, що впливають на формування доходів місцевих бюджетів України є зниження темпів соціально-економічного розвитку країни, яке спричинене військовим станом, зростання безробіття, посилення інфляційних процесів та інше.

Відповідно до Європейської хартії про місцеве самоврядування головною ознакою фінансової незалежності місцевих органів влади є наявність у їх розпорядженні обсягу фінансових ресурсів, який є необхідний для виконання як власних, так і делегованих повноважень. Місцем концентрації фінансових ресурсів місцевих органів влади, а отже, фінансовою основою їх діяльності, є саме місцевий бюджет. Наявність місцевих бюджетів підтверджує економічну самостійність місцевих ор-

ганів влади, дозволяє активізувати господарську діяльність, розвивати інфраструктуру на підвідомчій території, розширювати економічний потенціал регіону, виявляти та використовувати резерви фінансових ресурсів. В свою чергу, це дає можливість місцевим органам влади в більш повному обсязі задовольняти потреби та інтереси територіальних громад і сприяє соціально-економічному розвитку територій. Відповідно до ст. 9 Бюджетного кодексу України доходи місцевих бюджетів класифікуються за такими групами: податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти [5].

Варто відмітити, що обов'язковими елементами формування доходів місцевих бюджетів України є контроль за діяльністю юридичних і фізичних суб'єктів підприємницької діяльності, які порушують податкове законодавство та боротьба з тіньовою економікою з метою забезпечення зростання надходжень до місцевих бюджетів.

Отже, формування доходів місцевих бюджетів України є ключовим інструментом суспільних фінансів, оскільки є основою забезпечення фінансування соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, та інших сфер, які діють в інтересах населення, а також забезпечують соціально-економічний розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. Київ: 2017. 119 с.
2. Бондарук Т.Г. Доходи місцевих бюджетів в умовах децентралізації. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. 2015. № 1. С. 51–56.
3. Гончар Г.П. Особливості формування доходів місцевих бюджетів. Інфраструктура ринку. 2020. № 45 URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/45-2020>
4. Фурдичко Л.Є., Гайдис Н. Міжбюджетні відносини в Україні в сучасних умовах. Регіональна економіка. 2013. № 2. С. 228–229.
5. Матвійчук В.І., Грабчак К.М. Доходи місцевого бюджету: проблеми формування та особливості використання. Фінанси. Облік. Банки. №1 (23). 2018. URL: <http://jfub.donnu.edu.ua/article/view/6277>